

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Bratislava 2001

SLOVENSKO
DO SEVEROATLANTICKEJ ALIANCIE

KONZERVATÍVNY INŠTITÚT
CONSERVATIVE INSTITUTE
M R ŠTEFÁNÍKA

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Štefánikova 1, 811 06 Bratislava
conservative@institute.sk

Táto publikácia vychádza v rámci projektu Spoločne do NATO a EÚ.

Obsah:

<i>Úvod</i>	4
<i>Ján Čarnogurský:</i> Spoločné bezpečnostné štruktúry nie sú len otázkou spoločných hodnôt, ale aj záujmov	6
<i>František Šebej:</i> Niektoré úskalia Spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky	9
<i>Veronika Lombardini:</i> Medzi Spoločnou bezpečnostnou a obrannou politikou EÚ a transatlantickou spoluprácou rozpor neexistuje	14
<i>Jaroslav Daniška:</i> Pre zachovanie transatlantických vzťahov je potrebné odmietnuť Spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku EÚ	22

Úvod

Problematika bezpečnostnej politiky je až na výnimky mimo záujmu denníkov, televízií a verejnej mienky. Je to stav pre demokratickú spoločnosť príznačný. Na jednej strane je to tak aj správne: o tom, či a koľko nadzvukových lietadiel ktorý štát potrebuje, nie je potrebné špekulovať a zbytočne diskutovať. Verejná mienka dosť dobre ani nemôže rozumieť potrebám armády, bezpečnostným rizikám či financovaniu s tým spojeným. Na druhej strane, o to väčšiu zodpovednosť nesú politickí lídri. Na bezpečnosť by mali mať jasné stanoviská, pokiaľ možno bez väčších rozdielov medzi jednotlivými stranami. Lenže realita je iná, a verejnosť sa o tom niekedy dozvie až pri takých tragediách akou bol Pearl Harbor či nedávne tragické septembrové udalosti na východnom pobreží USA.

Svet nie je dokonalým miestom pre život, a tak ako žiadne zákony sveta nepotlačia všetky ľudské zločiny, ani žiadna veľmoc či aliancia nezlikviduje všetkých svojich nepriateľov. Preto každá krajina, Slovensko nevynímajúc, musí byť pripravená chrániť bezpečnosť svojich obyvateľov a územia. Každá krajina preto potrebuje vojenskú kapacitu na svoju obranu. Napriek tomu však existujú prípady, keď sa malá krajina, akou je Slovensko, nemôže spoliehať iba na svoju armádu a potrebuje hľadať spojencov. Napokon, nie je to len prípad Slovenskej republiky. Na spojencov sú často odkázané aj také veľmoci ako Veľká Británia či Spojené štáty. A tak vzniká otázka: aká medzinárodná bezpečnostná spolupráca je v záujme našej krajiny?

Svet po porážke komunizmu čelí viacerým možnostiam. V našom geopolitickom priestore sú však v zásade dve zodpovedné riešenia: jedným je transatlantická spolupráca v rámci NATO založená na americkej (nie nevyhnutne vojenskej) prítomnosti v Európe, druhým konceptom je predstava novej formujúcej sa Spoločnej bezpečnostnej a zahraničnej politiky v Európskej únii. Názory na túto oblasť sú v zásade tri. Prvý hlása, že NATO je základom bezpečnosti, a preto akékoľvek spochybnenie, obmedzenie či renegociovanie pôvodnej atlantickej zmluvy, ohrozuje bezpečnosť členských štátov. Druhý názor tvrdí, že NATO a bezpečnostné štruktúry EÚ môžu účinne spolupracovať a navzájom sa dopĺňať. Nové bezpečnostné inštitúcie EÚ preto nemusia nevyhnutne ohrozovať NATO ani bezpečnosť v Európe, skôr naopak. A tretí názor je založený na údajne škodlivých dôsledkoch spojených s prítomnosťou USA (a teda NATO) v Európe, a zároveň v rámci integrácie kontinentu navrhuje, aby spoločný záujem krajín EÚ nebol vyjadrený iba spoločnou menou, ale aj spoločnou armádou. Zástancovia tohto stanoviska tvrdia, že ak má byť Európa rešpektovaná veľmoc, tak potrebuje svoje záujmy, ktoré sa majú od amerických líšiť, hájiť sama.

Na Slovensku sa však dodnes diskusia o týchto troch pohľadoch na bezpečnosť v Európe nevedie. Akosi intuitívne sa prijal názor, ktorý je aj oficiálnou pozíciou Slovenskej republiky a Ministerstva zahraničných vecí SR, že v našom záujme je „stredná cesta“ medzi európskymi štruktúrami a transatlantickými štruktúrami s členstvami v oboch. Napokon aj samotná diskusia sa zmenila skôr na kampaň o potrebe členstva SR tak v NATO, ako aj EÚ. O potrebe tohto členstva nemusí byť pochýb, lenže ak budú naše predstavy o NATO a EÚ založené na predstave o nich ako o inštitúciách garantujúcich spokojný život v blahobyte, tak to bude na škodu nielen našej krajine, ale aj spojencom. Preto je potrebné o bezpečnostných štruktúrach hovoriť tak, aby to nevyvolávalo faľšné predstavy a nerealizovateľné očakávania.

Znamená to, že Slovensko má vstúpiť do NATO nie ako konzument bezpečnosti garantovanej inými, ale ako aktívny prispievateľ, ktorý chce niest zodpovednosť za seba, aj spojencov. Ak na túto úlohu nebudeme pripravení, mali by sme to povedať my sami, a nie čakať na stanovisko amerického Senátu alebo generálneho sekretára. Iba tak môžeme byť skutočnými spojencami, hodnými členstva v NATO. Druhou otázkou, ktorá je s tým spojená je, že ak niekde vstupujeme, tak to nesmie byť na úkor ochrany našich vlastných záujmov. To znamená, že ešte pred tým, než sa staneme členmi akejkoľvek organizácie, potrebujeme mať predstavy, ako táto inštitúcia má fungovať, čo ju ohrozuje, čo posilňuje a či chceme prispieť k jej transformácii alebo konzervovaniu.

Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika sa snaží iniciovať diskusiu práve o takýchto témach. V tejto publikácii prinášame príspevky a názory ministra spravodlivosti Jána Čarnogurského, predsedu Výboru NR SR pre európsku integráciu Františka Šebeja a riaditeľky Odboru politických vzťahov s EÚ Ministerstva zahraničných vecí SR Veroniky Lombardini. Nekladíme si za cieľ nájsť jednotnú pozíciu, ale otvoriť diskusiu, ktorá by mala v budúcnosti intenzívne pokračovať, pretože odpovediam na ňu sa Slovensko nebude môcť vyhnúť.

Jaroslav Daniška

Spoločné bezpečnostné štruktúry nie sú len otázkou spoločných hodnôt, ale aj záujmov

Ján Čarnogurský

Poslaním armády je hájiť záujmy štátu

Začnem klasickou definíciou generála von Clausewitza, že vojna je pokračovanie politiky inými prostriedkami, pretože keď máme dnes hovoriť o bezpečnostných a obranných štruktúrach, tak v rámci vnútornej sebacenzúry hovoríme takpovediac „mierovým pojмами“, čo je v poriadku, až na to, že bezpečnostné a obranné štruktúry sa budujú najmä pre prípad vojny. To znamená, že ak vojna je pokračovanie politiky inými prostriedkami - v kontexte témy - vzťahov NATO, Európy a Ruska, si musíme položiť ďalšiu otázku, že či je to v prvom rade Európa, resp. Európska únia, ktorá má svoju vlastnú politiku a ktorá je zjavne odlišná od politiky NATO, resp. predovšetkým od USA, a samozrejme tiež Ruska.

Tá istá otázka sa dá položiť aj o ďalších dvoch členoch tejto triády - Spojených štátoch a Rusku. Nuž a odpoveď na takto položenú otázku je ľahká a jednoduchá: každý člen tejto triády má svoju vlastnú politiku, či hospodársku, kultúrnu, ale povedzme - ak to trochu prežiením - aj geopolitickú. No a keď má svoju vlastnú politiku, tak je úplne zákonité, že na túto svoju vlastnú politiku si musí budovať, alebo že si bude budovať aj ozbrojené sily, ktoré túto vlastnú politiku budú presadzovať inými prostriedkami a tam sa vlastne dostaneme k rozsahu iných prostriedkov a rozsahu rozdielov medzi politikou Európskej únie, Spojených štátov a Ruska. Čiže potom, keď dajme tomu budem trochu predvídať, sa dostaneme s Františkom Šebejom do rozdielnych stanovísk na budovanie vojenských síl Európy a Spojených štátov, tak je to vlastne iba otázka rozsahu rozdielov medzi politikou, a teda záujmami Európskej únie a Spojených štátov, ale samozrejme aj Ruska.

Možné je postaviť si aj ďalšiu otázku. Vojny sa vedú spravidla kvôli zásadným veciam, teda nie o nejaké detaily, ako že Európska únia zakázala, alebo prakticky vytlačila Spojené štáty zo svojho trhu tým, že predpísala zakrivenie banánov a tým, vytlačila americkú firmu z európskeho trhu. Následne potom môže byť postavená otázka, že ak minimálne Európska únia a Spojené štáty, ako štáty, ktoré zdieľajú rovnaké hodnoty majú rovnakú morálnu a mravnú politiku vychádzajúcu z hodnôt európskej, židovsko-kresťanskej civilizácie, či teda majú mať spoločnú armádu a spoločné bezpečnostné predstavy.

Myslím si, že až tak ďaleko to nejde, teda že ani spoločné hodnoty neodôvodňujú takéto inštitúcie. Lenže, vzhľadom na spoločné hodnoty, ktoré sa vo

veľkej miere najmä medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi prekrývajú , tak prinajmenšom v dohľadnej dobe budú aj bezpečnostné štruktúry Európskej únie a Spojených štátov prepletené. Nakoniec sa však počíta predsa s tým, že spoločná armáda Európskej únie, ktorá sa pripravuje, bude len nejakým doplnkom NATO, hoci na druhej strane vidíme, že v Spojených štátoch sa hneď ozvali také nedôverčivé hlasy, že už pri samotnom zrode tejto armády Európskej únie vyjadrujú podozrenie, že bude len otázkou času, kedy sa rozdiely v záujmoch, a to znamená aj v nasadení armády medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi, začnú zväčšovať. Osobne si myslím, že je to realistický pohľad, a že to tak naozaj bude.

Európska armáda a bombardovanie Juhoslávie

Dôvod prečo, podľa môjho názoru, Európska únia bude a musí pristúpiť na budovanie armády, je historická zákonitosť. Budovanie armády len odráža záujmy a opäť pridám ten termín - svoje geopolitické záujmy. Európska únia predsa pozná svoje záujmy lepšie než Spojené štáty a myslím si, že to dokazuje príklad Balkánu a balkánskych vojen. Nakoniec veď bombardovanie Juhoslávie a vojenský zásah proti Juhoslávii v roku 1999, ako je to viac menej známe, začal na základe silného tlaku vtedajšej administratívy Spojených štátov, ktoré podľa mňa, dosť nereálne posudzovali situáciu v Juhoslávii. Napríklad pani ministerka Albrightová, keď cestovala po Európe pred začatím bombardovania, tak hovorila, že Milošević sa krátko po zahájení bombardovania vzdá a bude to celkom rýchla a jednoduchá akcia. Nielen to sa ukázalo potom ako nesprávne. Ďalej napríklad vtedajšie politické východiská pre zásah v Juhoslávii, stanovené počas rozhovorov v Rambouillet, boli otvoreným nátlakom a vydieraním Juhoslávie a navyše boli stanovené nerealisticky. Americká delegácia napr. požadovala, aby Juhoslávia po prvé umožnila neskorší pobyt vojsk NATO na celom svojom území, nielen v Kosove a po druhé, aby sa o budúcnosti Kosova o tri alebo viac rokov, rozhodlo referendum. Podľa môjho názoru Juhoslávia s takýmito podmienkami nemohla súhlasiť, a pretože Američania na nich trvali, tak s veľkou dávkou pravdepodobnosti možno predpokladať, že na tom stroskotali rozhovory v Rambouillet, ktoré boli pred začatím bombardovania. Navyše formálnym spúšťačom bombardovania bolo tvrdenie, že v Račaku došlo k masakre Albáncov, pričom následne zo západných zdrojov sa tento masaker v Račaku minimálne veľmi spochybnil, tak že aj na základe toho možno rozhodnutie na zahájenie bombardovania považovať ako veľmi pochybné.

Podľa posledného vývoja po nástupe novej vlády vo Washingtone vidíme, že Američania, a je to úplne v poriadku, majú veľkú snahu stiahnuť sa

z Juhoslávie. Západná Európa s tým zatiaľ odmieta súhlasiť, pretože po stiahnutí Ameriky je veľmi pravdepodobné, že by na Balkáne opäť vypukla vojna v relatívne širokom rozsahu. Takže to znamená, že Spojené štáty vtiahli Európu do vojny, do toho typu vojny, ktorý na Balkáne bol, pričom teraz už z hľadiska svojich politických cieľov, ktoré sú plne legitímne, reálne redukovujú svoju prítomnosť na Balkáne. Pričom ak by bolo žiadúce, aby v Afganistane zostali dlhšie, alebo aby sa vojna rozšírila povedzme na Irak, ako navrhuje pán Daniška, je jasné, že nemôžu udržiavať svoje vojská na Balkáne v takom rozsahu ako v minulosti. Európa teda zostane na Balkáne sama vtiahnutá do konfliktu, ktorý ona sama v takej podobe a v takom rozsahu s tak formulovanými politickými cieľmi nezačala. Týmto chcem ilustrovať nielen teoretickú potrebu budovania vlastnej vojenskej sily Európskej únie, ale aj po nedávnych udalostiach v USA jej reálnu potrebu.

Význam Ruska a Európy po 11. septembri

Nuž a pokiaľ ide o Rusko, tak najmä udalosti po 11. septembri ukázali, že po prvé: americká politika dovtedy bola veľmi nerealistická v tom, ako vytlačala Rusko z roviny aspoň politickej spolupráce – osobne používam spojenie hlavných krajín kresťanskej civilizácie. Keby však Rusko posledných 10 rokov nebolo udržiavalo a podporovalo stredoázijské krajiny – Tadžikistan, Uzbekistan a ďalšie – hoci ide o postkomunistické režimy, svojimi štandardmi ďaleko zostávajúce napr. za Slovenskom, tak s pomerne veľkou pravdepodobnosťou by sa tieto stredoázijské republiky stali fundamentalistickými islamistickými režimami. A teda jedine vďaka Rusku sa tieto republiky udržali v takom stave, že boli schopné a ochotné spolupracovať s Američanmi pri príprave kampane v Afganistane. Ako nakoniec vidíme, Američania sa už zariaďujú v Uzbekistane, pričom opäť vďaka Rusom sa udržala Severná aliancia. Nedávno bol článok v Sme alebo v Domine o tom, akí zločinci tvoria Severnú alianciu. Nuž ale taká je tá časť sveta, v každom prípade politicky, nebyť Severnej aliancie, tak si neviem predstaviť ako by Američania vôbec viedli kampaň v Afganistane. Tu sa ukazuje, jednoduchá základná civilizačná spätosť, ktorá existuje nielen medzi severnou Amerikou a Európskou úniou, ale aj medzi Amerikou, Európskou úniou a Ruskom. Samozrejme je možné nájsť množstvo rozdielov, ale keď porovnávame spoločné väzby medzi Ruskom a Európskou úniou a Spojenými štátmi, tak ich bude určite viacej ako medzi povedzme Spojenými štátmi a Čínou alebo Indiou. Napriek rozdielom, ktorých je medzi Európou, Ruskom a USA strašne veľa, toto politické spojenectvo pridáva na sile všetkých troch, ale myslím si, že najviac Európskej únii. Význam Európskej únie sa zvyšuje a ja sa tomu teším.

Niektoré úskalia Spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky

František Šebej

Keďže téma je Európska bezpečnostná a obranná politika, rád by som sa pokúsil systematicky uviesť niečo o najnovších dejinách tohto konceptu. Jeho počiatky sú známe už dávnejšie, ale skôr ako hriešna myšlienka zachytená na papieri. Samozrejme, že neberieme do úvahy koniec štyridsiatych rokov a Bruselskú zmluvu, ktorá už bola takým pokusom o vytvorenie Európskeho bezpečnostného obranného systému, založením Západoeurópskej únie, ale bolo to odložené po roku 1949, keď vzniklo NATO. Po prvýkrát sa spoločný zámer Európskej únie budovať bezpečnostnú politiku ocitol na papieri v Maastrichtskej zmluve. Maastrichtská zmluva, ktorá založila Európsku úniu má piatu hlavu, ktorá sa volá Ustanovenie o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike a z jej článkov, ktoré zacitujem, nebudete mať dojem, že sa Európska únia, pokúša vytvoriť obranné spoločenstvo. Citujem:

„Únia sleduje tieto ciele: systematickosť, spoluprácu medzi členskými štátmi pri uskutočňovaní politiky podľa článku F2, postupnou realizáciou spoločných aktov v oblastiach dôležitých spoločných záujmov členských štátov, členské štáty aktívne a bezpodmienečne podporujú zahranično – bezpečnostnú politiku únie v duchu morálnosti a vzájomnej solidarity, zdržiavajú sa akejkoľvek činnosti, ktorá je v rozpore so záujmami únie a ktorá by mohla znížiť účinnosť jej pôsobenia ako súdržných síl medzinárodných vzťahov; členské štáty sa navzájom informujú a konzultujú v rámci Rady o všetkých záležitostiach zahraničnej a bezpečnostnej politiky a Rada môže zaujať spoločný postoj kedykoľvek to uzná za potrebné a členské štáty zabezpečia“, a aby som to skrátil, že ich národné politiky budú v súlade so spoločným postojom.

Slovo „obraný“ sa tam spomína na niekoľkých miestach: tam kde sa vymedzuje, že únia požiada hibernovanú Západoeurópsku úniu, aby vypracovala, uskutočňovala rozhodnutia a akcie Únie, ktoré súvisia s obranou. Pri Amsterdamskej zmluve je už v podstate spoločná zahraničná a bezpečnostná politika redefinovaná. Celý text piatej hlavy je prepracovaný a už sa tam spomína, že zahraničná a bezpečnostná politika sa týka záležitostí, ktoré ovplyvňujú obranu. Ale ešte stále sútie formulácie natoľko opatrné, že nezakladajú obranné spoločenstvo na spôsob NATO. Nikde v celom tom texte nie je po právnej stránke zavedený záväzok na vzájomné obranné akcie, tak ako to je napríklad v Bruselskej zmluve, alebo opatrnejšie vo Washingtonskej zmluve, ktorá

zakladá NATO. Závazok článku 5, ktorý hovorí, že ak napadnú vás, tak napadnú nás všetkých, v európskych dokumentoch neexistuje a v oboch prípadoch tak Maachstritskej zmluvy, ako aj Amsterdamskej zmluvy – je niečo iné, čo stojí za citovanie. Citát:

„Politika Únie sa podľa tohto článku netýka osobitného charakteru bezpečnostnej obrannej politiky určitých členských štátov,“
ako keby to neboli takmer všetky, a
„rešpektuje záväzky týchto členských štátov, ktoré vidia realizáciu ich spoločnej obrany v organizácii Severoatlantickej zmluvy“;
teda v NATO a
„jej súlade so Spoločnou bezpečnostnou obrannou politikou utvorenou v danom rámci.“

To je podľa mňa úplne kuriózna veta. Všetky kľúčové štáty Európskej únie s výnimkou Írska, Rakúska, Fínska a Švédska, ktoré sú neutrálne a ktoré s výnimkou Írska sú noví členovia Európskej únie, sú najsilnejšími európskymi štátmi NATO. V citovanom texte sa však hovorí, že sa netýka osobitné ho charakteru bezpečnostnej obrannej politiky určitých členských štátov Európskej únie. Podľa mňa to je absurdná formulácia a hneď v tom zmluvnom základe zakotvuje isté tendencie v európskej politike, ktoré považujem za hroživé, ktoré považujem za potencionálnu trhlinu vo vzťahu medzi Európou a severnou Amerikou a považujem ju za ohrozenie Severoatlantickej aliancie bez toho, aby Európska únia bola Severoatlantickú alianciu schopná čímkolvek nahradiť. Ale v spomínanom texte hlavy 5 Amsterdamskej zmluvy o Únii, je možné citovať ďalej napr., že:

„Postupné vymedzenie spoločnej obrannej politiky budú členské štáty podľa potreby podporovať vzájomnou spoluprácou v oblasti vyzbrojovania.“

Domnievam sa, že ide o veľmi žiadúci a užitočný trend, pretože ak nedávne konflikty, ktoré spomínal pán minister Čarnogurský, niečo ukázali okrem vecí, na ktoré mám iný pohľad, tak to bola neschopnosť európskych ozbrojených síl participovať na takejto akcii. Konkrétne išlo o: nedostatok precíznej munície, nedostatočnú kapacitu pre premiestňovanie väčších bojových jednotiek, neschopnosť logisticky pripraviť pobyt väčšieho množstva vojenských jednotiek v krátkom čase a podobne. Skrátka Európska únia má v danom okamihu dohromady iba zhruba 2,2 milióna mužov v uniforme a keby bolo treba niekde poslať silu 40 tisíc mužov, ktorá by bola interoperatívna a vzájomne zabezpečená, tak by to predstavovalo problém, ktorý si všetci samozrejme uvedomujú. Dôležité ale je, že už v tomto Amsterdamskom znení je v piatej hlave článok 23, ktorý hovorí, že: „rozhodnutia podľa tejto hlavy prijíma Rada, Európska Rada, v tomto prípade zložená z ministrov zahraničných vecí plus ministrov obrany

v tom formáte jednomyseľne. Zdržanie sa hlasovania prítomných, alebo zastúpených členov nebráni prijatiu týchto rozhodnutí, ale ak sa člen Rady, ktorý sa zdrží hlasovania, môže to odôvodniť formálnym vyhlásením podľa tohto odseku, v takom prípade nie je povinný rozhodnutia aplikovať“, akceptuje sa však, že rozhodnutie je záväzné pre Úniu ako takú. Dôvod, prečo to spomínam, je, že vďaka Bohu, z môjho konzervatívneho pohľadu na to, je Spoločná bezpečnostná a obranná politika intergovernmentálnou záležitosťou, čiže medzivládnu záležitosťou a nie záležitosťou, o ktorej sa rozhoduje nadnárodne, teda v akejkoľvek kombinácii Európskej komisie, Európskeho parlamentu a Európskej rady. Čiže ak ide o medzivládnu záležitosť, zostáva nad týmito rozhodnutiami jedným právo veta, jedným suverenita národných orgánov, teda národných vlád a národných parlamentov. V otázkach bezpečnosti, obrany, vo vojenských otázkach, to považujem za dosť kľúčové, pretože si neviem predstaviť, že by sa napr. Slovensko, ale aj tie najväčšie zakladajúce štáty Európskej únie vzdali svojho suverénneho práva rozhodovať o obrane a o bezpečnostnej politike.

Teraz si dovoľím vám uviesť jeden mimoriadne dobrý výrok, ktorý je možné nájsť na internetovej stránke Parlamentného zhromaždenia NATO. Ide o správu podvýboru pre obranu a bezpečnosť a toto je špeciálna správa o NATO a Európskej bezpečnostnej obrannej politike a jej autorom je holandský špecialista na obrannú politiku van Eekelen. Po prvé tvrdí, že niektorí zo silných zástancov väčšej integrácie EÚ, (nie všetci v Európskej únii sú takí a ani v kandidátskych krajinách, konkrétne poukazujem napr. na postoj Václava Klauza), charakterizovali Európsku bezpečnostnú obrannú politiku ako proces, ktorý oslobodí Európu od jej bezpečnostnej závislosti na Spojených štátoch, resp. ako krok, ktorý pomôže priviesť k sebe 15 členov Únie, teda aj tých, ktorí nie sú členmi NATO. Samozrejme, že táto idea nerieši problém, čo s tými členmi NATO, ktorí nie sú členmi Únie. Tých je päť a nie sú nevýznamní: Nórsko, Turecko, Česká republika, Maďarsko a Poľsko. Spomínam tieto krajiny, lebo je to mimoriadne dôležité. Osobne to považujem za vážnu slabinu súčasného formovania európskej bezpečnostnej a obrannej politiky, pretože súčasťou takejto politiky musí byť vyhodnocovanie rizík. A úprimne povedané, riziká z Bratislavy a Varšavy vyzerajú inak ako z Paríža. Na druhej strane, niektorí naši priatelia v NATO zareagovali tak, že Európska bezpečnostná obranná politika je hrozbou pre jednotu Aliancie a trójskym koňom, ktorý podkope transatlantické spojenie s Amerikou, ktoré pomáhalo ochraňovať európske demokracie pol storočia a podporilo zmierenie, umožnilo založenie Európskej únie. Van Eekelen tvrdí, že obidve strany, rovnako proeurópsky ako aj proatlantický tábor, vítajú akékoľvek úsilie zvýšiť schopnosť Európy vynakladať viac, znášať väčšiu časť bremena za svoju vlastnú bezpečnosť. Existujú ale starosti ohľadom toho, že sa budujú nové inštitúcie, nové komisie, nové úradovne, nové funkcie, zatiaľ však takmer žiadne prostriedky neboli investované do vyvíjania skutoč-

nej bojovej schopnosti, obrannej schopnosti, vojenskej schopnosti Európanov. Pričom summit Európskej únie v Helsinkách v roku 1999 na základe Amsterdamského znenia zmluvy o Európskej únii už stanovil cieľ, že v roku 2003 bude mať EÚ k dispozícii jednotku rýchlej reakcie v sile 60 tisíc mužov, ktorú by bola schopná nasadiť do 60 dní a udržať ju tam jeden rok.

Len na porovnanie, strategické ciele reformy americkej armády, hovoria nie o dvoch mesiacoch, ale dňoch a hodinách, počas ktorých musí Amerika byť schopná premietnuť svoju silu na iné miesto vo svete. Domnievam sa že, ak má Európa byť schopná niesť bremeno, ak máme hovoriť o geopolitických záujmoch Európy, tak by sa aj Európa, aby sme ju mohli brať vážne, mala zaoberať ambicióznejšími myšlienkami, ako je poslať niekde 60 tisíc mužov v priebehu dvoch mesiacov. Mimochodom, v súkromných rozhovoroch Francúzi aj Briti tvrdia, že ak by to bolo potrebné, tak to dokážu urobiť už dnes okamžite, bez toho aby Európa konštruovala zložité výbory a zložitú politiku. V roku 2000, na záver portugalského predsedníctva, sa Európska únia dohodla na forme Európskej spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky, ktorá platí dodnes. Po prvé: konečná zodpovednosť za túto politiku spočíva na Európskej rade pre všeobecné záležitosti, ktorá pozostáva z ministrov zahraničia členských krajín, teda ani nie na Európskej komisii, ani nie na Európskom parlamente, ale na medzivládnej úrovni. Táto Rada je podobná Severoatlantickej rade, najvyššiemu riadiacemu orgánu Severoatlantickej aliancie, tiež zloženému z ministrov zahraničných vecí, ktorí sa stretávajú dvakrát za rok. Táto štruktúra znamená, že SEBOP je medzivládny proces, ktorý je založený a operuje na základe konsenzu 15 členských vlád a nie na základe komunitárnej medzi Radou, Európskou komisiou a Európskym parlamentom. Po tretie, existuje politický a bezpečnostný výbor, ktorý má špecifickú zodpovednosť. Pozostáva zo stálych zástupcov, v zásade veľvyslancov, ktorí ale nepredstavujú najvyšší stupeň diplomatického zastúpenia, a predsedom je veľvyslanec krajiny, ktorá práve predsedá Európskej únii. Po štvrté: vojenský výbor Európskej únie, pozostáva z vojenských vyslancov a väčšina krajín designovala ako svojich reprezentantov do Vojenského výboru Európskej únie tých istých ľudí, ktorí sedia vo Vojenskom výbore NATO v tom istom Bruseli. Navyše je tu definovaná rola Javieru Solanu, ktorú sa mi ani po opakovanom prečítaní nepodarilo celkom uchopiť, ale on to celé koordinuje. A napokon, tam ešte je dôležitý prvok, na ktorom sa dohodol summit v Portugalsku, že vytvorenie týchto inštitúcií znamená vytvorenie relevantných kompetencií pre Európsku bezpečnostnú obrannú politiku, ale neduplikuje inštitucionálnu štruktúru, ktorá už existuje v NATO. Následne summit v Nice rozhodol, že spomínaná jednotka rýchleho nasadenia Európskej únie bude závislá na plánovacích kapacitách NATO a Európska únia si nebude vytvárať svoje plánovacie kapacity, čo je podľa mňa veľmi múdre rozhodnutie. Nedoriešená zostala úloha Českej republiky, Maďarska, Poľska,

Nórska a Turecka.

Otázky spojené so SEBOP sú nasledujúce: Načo je potrebná? Aké má Európa vôbec ambície? Čím sa chce Európa vlastne stať? Je dôležité, aby sme si takéto otázky kládli aj my, kandidáti na členstvo v NATO aj EÚ. Osobne sa domnievam sa, že Európska únia jednak nemá ambíciu byť obrannou organizáciou a jednak by to ani nedokázala efektívnym spôsobom. Zaujímavá je otázka spojená s jednotkou rýchleho nasadenia. Fakt je ten, že keď Európska únia uvažuje o 60 tisícoch mužov, v skutočnosti musí uvažovať o 180 tisícoch, pretože tam (na mieste nasadenia) musí mať istý počet ľudí, musí mať zároveň pripravených iných ľudí, ktorí ich vystriedajú a potom sú tí ďalší, ktorí oddychujú po tom nasadení. Dodnes sa nerozhodlo, aké sú limity použitia tejto sily, hoci sa zatiaľ hovorilo o tzv. petersberských úlohách, čiže o krízovom managemente. Nerozhodlo sa, kde sú zemepisné hranice použitia tejto sily, ktorá vzniká v rámci SDP - či sú to len hranice existujúcej únie, či ide aj o Balkán alebo Izrael, prípadne severnú Afriku.

Úplne nakoniec by som povedal, že nová washingtonská vláda sa rozhodla podporovať projekt Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky, ale taký, ktorý nie je nezávislý na NATO, ale umožní Európanom konať, keď Spojené štáty sú zamestnané inde, alebo si neželajú poskytnúť svoje jednotky a podpora vlády Spojených štátov pre tento projekt Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky bazíruje natroch faktoroch.

- 1. ak Európska bezpečnostná a obranná politika pomôže vyrovnať existujúcu nerovnováhu medzi vojenskými schopnosťami Aliancie, čiže pomôže Európe sa vojensky postaviť na nohy.*
- 2. ak európska integrácia podporí zvýšenie obranných výdavkov v európskych krajinách, čo je hlavný dôvod kritiky Spojených štátov voči Európe. Európa je dnes bohužiaľ tlstý bohatý živočích, ktorý nie je ochotný ani trénovať, ani míňať peniaze na svoju vlastnú obranu a vlastne sa dosť nekorektne spolieha na Spojené štáty (pričom na Spojené štáty neprestáva šomrať kvôli ich „unilateralizmu“).*
- 3. ak ESDP nevytvorí separátne vojenské sily, paralelné štruktúry. Môj názor je podstatne identický, uzavrel by som to s tým, že vo všeobecnosti by som očakával aj od nás, že aj keď sa máme stať členmi Severoatlantickej aliancie a zároveň aj Európskej únie, neznamená to, že nie sme zodpovední za našu vlastnú bezpečnosť. Môj názor je taký, že je nielen morálnou povinnosťou, ale že je aj v súlade so zdravým rozumom, že povinnosťou každej krajiny je prispieť čo najviac, neuložiť svoj osud celkom do rúk zmluvných partnerov a byť schopní niečo urobiť pre svoju obranu a byť schopní prispieť tiež niečím aj k obrane ostatných. Čiže podľa mňa by sme aj v kontexte toho, že bude existovať nejaká Európska bezpečnostná obranná politika aj v kontexte, že budeme členmi Severoatlantickej aliancie, mali trvať na tom, že Slovensko musí vydávať dostatok prostriedkov, a to rozumným spôsobom, na svoje vlastné ozbrojené sily.*

Medzi Spoločnou bezpečnostnou a obrannou politikou EÚ a transatlantickou spoluprácou rozpor neexistuje

Veronika Lombardini

Pokúsim sa prezentovať, aký je oficiálny pohľad slovenskej zahraničnej služby na túto tematiku. Nevidíme nejaký zásadný rozpor medzi budovaním, alebo našim zameraním stať sa členom NATO a stať sa členom Európskej únie. Keď sa na to pozeráme z pohľadu bezpečnostnej obrannej politiky, naopak politická diplomacia privítala túto možnosť, že Európa sa začala určitým spôsobom väčšími zaoberať a zaujímať aj bezpečnostnými obrannými záležitosťami. Podľa nášho názoru je podstatné to, že nemá dochádzať a nedochádza, podľa nijakých oficiálnych dokumentov, zo žiadnych oficiálnych dokumentov nevyplýva, že by dochádzalo k duplicitám alebo k nejakému navyšovaniu alebo k nejakým rozporom medzi budovaním európskej obrannej politiky a obrany v rámci NATO

1. Pozícia SR k spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politike

– SR víta rozvoj Spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (SEBOP) EÚ ako vyjadrenie **posilnenia zodpovednosti európskych krajín za bezpečnosť nášho kontinentu** a považuje ho za **prirodzenú súčasť integračného procesu**.

– Európska integrácia na poli bezpečnosti a obrany by **nemala v žiadnom prípade viesť k zníženiu alebo dokonca nahradeniu úlohy NATO**. SR považuje Alianciu za základný pilier európskej i svojej vlastnej bezpečnosti. Rozvoj európskych kapacít krízového manažmentu EÚ by mal vyústiť **do posilnenia NATO i celkovej európskej bezpečnosti**.

– SR sa zapája do aktivít v rámci SEBOP v rozsahu, akom jej to umožňuje jej pozícia kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ. **SR má záujem spolupodieľať sa na vytváraní stabilného bezpečnostného priestoru v Európe** a primerane svojim možnostiam prispievať kapacitami do mnohonárodných síl.

– Víťame v tejto súvislosti **závery summitu v Laeken týkajúce sa SEBOP, zvlášť vyhlásenie operačnej schopnosti EÚ** a sme pripravení zúčastniť sa v čo najväčšej

miere na ich implementáciu. Sme presvedčení, že i za španielskeho predsedníctva bude EÚ **pokračovať resp. rozšíri dialóg s partnermi v tejto oblasti.**

2. Vývoj v oblasti spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (SEBOP)

2. 1. Stručná charakteristika vývoja od vzniku SEBOP

Európska rada v Kolíne nad Rýnom (jún 1999)

– rozhodla, aby sa v rámci EÚ vyčlenili nevyhnutné nástroje a prostriedky a zároveň boli perspektívne vytvorené orgány, ktoré jej umožnia prijímať a realizovať rozhodnutia v celej škále tzv. **Petersbergských úloh.**

Európska rada v Helsinkách (december 1999)

– stanovila hlavný cieľ – **headline goal (HG)**, na báze ktorého budú členské krajiny EÚ schopné do roku 2003 rozmiestniť a potom udržať sily, ktoré dokážu plniť celú škálu Petersbergských úloh, vrátane najnáročnejších – a to v operáciách do úrovne zboru (do 15 brigád alebo 50 až 60 tisíc osôb)¹.

Európska rada v Santa Maria da Feira (jún 2000)

– schválila vytvorenie **jednotnej štruktúry**, v rámci ktorej všetkých 15 partnerských krajín vedie dialóg, konzultuje a spolupracuje s EÚ. V jej rámci prebieha i výmena názorov s európskymi členmi NATO – nečlenmi EÚ o otázkach operácií vedených EÚ, ktoré budú využívať zdroje a kapacity NATO. ER súčasne rozhodla o rozšírení európskych bezpečnostných prostriedkov o **policajnú zložku (5000 policajtov).**

Konferencia o vyčlenení príspevkov (Brusel, november 2000)

– spoločné zasadnutie ministrov obrany členských štátov EÚ s ministrami obrany partnerských krajín vo formáte 15+15
– minister obrany SR deklaroval národný príspevok SR do prostriedkov ur-

¹ *Tieto sily musia byť vojensky sebestačné a musia disponovať nevyhnutnými veliacimi, riadiacimi a spravodajskými zdrojmi a prostriedkami, logistikou, ďalšími bojovými podpornými službami a podľa potreby i leteckými a námornými prvkami. Členské štáty musia mať schopnosť sily na tejto úrovni plne rozmiestniť do 60 dní a pritom zabezpečiť menšie prvky rýchlej reakcie, pripravené a schopné nasadenia v stave vysokej pohotovosti. Takéto rozmiestnenie musia udržať minimálne jeden rok. To si vyžiada ďalšiu zálohu jednotiek schopných rozmiestniť sa (a podporných prvkov) na nižšej úrovni pohotovosti, ktoré by mali predchádzajúce sily nahradiť. Bolo súčasne prijaté rozhodnutie rozšíriť európske kapacity o civilnú zložku, ktorá by plnila úlohy civilnej ochrany v krízových situáciách, a to samostatne alebo v súčinnosti s vojenskými silami.*

čených na plnenie úloh v rámci Spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky².

Európska rada v Nice (december 2000):

- potvrdila, že v prípade vzniku krízy, na riešení ktorej NATO ako celok nebude zaangažované, EÚ **bude schopná realizovať celý rozsah Petersbergských operácií**
- nepredpokladá sa **vytvorenie Európskej armády**; NATO zostáva i naďalej **garantom kolektívnej obrany svojich členov** a bude pokračovať v plnení dôležitých úloh v oblasti krízového manažmentu. SEBOP bude prispievať k vitalite obnoveného transatlantického zväzku.
- definovala priority EÚ v oblasti kapacít pre **civilné aspekty krízového manažmentu**
- schválila **vytvorenie stálych politických a vojenských orgánov EÚ pre SEBOP**³, prijala rámec, na základe ktorého by mala **prebiehať účasť členov a partnerov EÚ na SEBOP a konzultácie vo formáte 15+15 a 15+6 (zvlášť v krízovom a zvlášť v nekrízovom období)**
- prijala modalitu pre **konzultácie a spoluprácu medzi EÚ a NATO** a schválila modalitu pre **konzultácie a účasť iných potenciálnych partnerov** (Rusko, Ukrajina a ďalšie európske krajiny či mimoeurópske krajiny, napr. Kanada) v krízovom manažmente EÚ.

Ministerské stretnutia vo formáte 15+15 (Brusel, máj 2001):

stretnutia ministrov zahraničných vecí a ministrov obrany sa zaoberali ak-

² SR do vojenských prostriedkov určených na plnenie úloh v rámci SEBOP v novembri 2000 ponúka:

- jednu mechanizovanú rotu s podpornými prvkami na dlhodobé vyslanie (koniec 2000);
- štyri dopravné vrtuľníky Mi-17 (koniec 2002);
- jednu ženijnú odmiňovaciu jednotku (v súčasnosti pôsobí v rámci síl KFOR);
- jednu jednotku vojenskej polície (koniec 2001);
- plnú mnohoprofilovú nemocnicu s chirurgickými schopnosťami s kapacitou 80 lôžok (koniec 2003);

Ponuka SR do civilných prostriedkov SEBOP obsahuje:

- skupinu zisťovania chemických a rádiologických látok;
- kapacitu pre dlhodobé ubytovanie 400 osôb v stanoch (koniec 2000);
- mobilné laboratórium.

³ *Politický a bezpečnostný výbor (Political and Security Committee, COPS) – je politickým orgánom pracujúcim na úrovni veľvyslancov / vyšších úradníkov reprezentácii členských štátov EÚ v Bruseli, pričom môže zasadať i vo formáte politických riaditeľov. Jeho hlavnou úlohou je sledovať situáciu v oblasti SZBP a prijímať zásadné rozhodnutia o prípadnej reakcii EÚ na vzniknutú krízu. Zasadnutiam COPS predsedá vysoký predstaviteľ pre SZBP.*

Vojenský výbor EÚ (EU Military Committee, EUMC) – je zložený z vysokých vojenských predstaviteľov krajín EÚ. Jeho úlohou je zabezpečovať vojenské poradenstvo a odporúčania pre PSC týkajúce sa vojenských záležitostí v rámci EÚ. Na jeho čele stojí stály predseda (v súčasnosti fínsky generál Gustav Hagglund).

Vojenský štáb EÚ (EU Military Staff, EUMS) – pozostáva z vojenských expertov členských štátov. Jeho úlohou je realizovať hodnotenie krízovej situácie a strategické plánovanie pre Petersbergske operácie. Na jeho čele stojí generálny riaditeľ (v súčasnosti nemecký generál R. Schuirth)

tuálnym stavom SEBOP, vývojom v budovaní vojenských kapacít EÚ a situáciou na Balkáne⁴.

Európska rada v Göteborgu (jún 2001):

- potvrdila **odhodlanie EÚ rozvíjať kapacity, štruktúry a procedúry s cieľom zlepšiť svoju schopnosť realizovať plný rozsah úloh v oblasti prevencie konfliktov a krízového manažmentu** za použitia vojenských a civilných prostriedkov
- **apelovala na rýchle dosiahnutie dohody umožňujúcej EÚ prístup ku kapacitám NATO. Vyzvala tiež belgické predsedníctvo spolu s vysokým predstaviteľom (VP) pre SZBP pokračovať v tejto práci a podať správu o pokroku pri úsilí dosiahnuť urýchlene akcieschopnosť EÚ**, aby relevantné rozhodnutie mohlo byť prijaté čo najskôr, nie však neskôr ako na ER v Laeken.

2. 2. Aktuálny vývoj

2. 2. 1. Summit Laeken

Európska rada prijala na svojom zasadnutí:

- závery k SEBOP
- vyhlásenie o operačnej schopnosti SEBOP
- správu predsedníctva o SEBOP

Na základe výsledkov pokračujúceho vývoja v SEBOP, posilňovania jej civilných a vojenských kapacít, vytvorenia vhodných štruktúr v jej rámci a vo svetle výsledkov novembrovej konferencie o zdokonaľovaní kapacít, **summit vo svojich záveroch** konštatuje, že Únia je odteraz schopná plniť niektoré operácie krízového manažmentu. EÚ zároveň vyjadrila odhodlanie urýchlene finalizovať usporiadanie vzťahov s NATO. Toto usporiadanie posilní schopnosť EÚ vykonávať operácie krízového manažmentu v celom spektre Petersberských úloh. Rovnako usporiadanie vzťahov s partnermi únie zvýši jej schopnosť viesť operácie krízového manažmentu. Rozvoj prostriedkov a kapacít k dispozícii EÚ umožní Únii postupne realizovať náročnejšie operácie.

Vyhlasenie o operačnej schopnosti SEBOP dodáva, že rozhodnutia o operáciách budú prijímané v závislosti od okolností každej individuálnej situácie, pričom rozhodujúcim faktorom budú prostriedky a kapacity, ktoré bude mať Únia k dispozícii.

Súčasťou materiálov prijatých summitom je i **komplexná správa belgického predsedníctva o pokroku v SEBOP**. Dokument obsahuje časti o:

⁴ SR na zasadnutiach zastupovali štátny tajomník MZV SR Jaroslav Chlebo a štátny tajomník MO SR Rastislav Kácer, ktorí potvrdili záujem SR o čo najširšie zapojenie do aktivít v rámci SEBOP

- follow up po teroristických atentátoch
- posilnení rozhodovacích a akčných kapacít únie zahŕňajúcich zefektívnenie vojenských kapacít, posilnenie civilných kapacít, posilnenie politických a podporných štruktúr, ustanovenie procedúr a prípravy cvičení
- spolupráci s NATO
- spolupráci s medzinárodnými organizáciami
- spolupráci s európskymi členmi NATO-nečlenmi EÚ a ostatnými kandidátskymi krajinami
- spolupráci s ďalšími potencionálnymi partnermi
- operačnej schopnosti EÚ
- mandáte pre španielske predsedníctvo

2. 2. 2. Vojenská dimenzia SEBOP

Konferencia o zdokonalení vojenských kapacít EÚ (19. novembra 2001) potvrdila, že v kvantitatívnej rovine príspevky členských štátov predstavujú 100 tis. vojakov, 400 bojových lietadiel a 100 lodí. Prebiehajú intenzívne rokovania k odstraňovaniu **nedostatkov vo vojenských kapacitách EÚ pre realizáciu Petersbergských úloh**. Identifikované nedostatky sa týkajú spravodajstva, strategickej leteckej dopravy, štruktúry velenia a kontroly, komunikácie a protivzdušnej obrany. Proces prebieha prostredníctvom identifikovaných projektov, ku ktorým sa členské štáty hlásia. Dôraz je kladený predovšetkým na kvalitatívne aspekty (mobilita, rozmiestniteľnosť, udržateľnosť síl), kde má EÚ závažné nedostatky. Z tohto dôvodu je predlohou vyhlásenia operačnej schopnosti EÚ i tzv. **kapacitná zdokonaľovacia tabuľka** obsahujúca presnú identifikáciu nedostatkov.

Zatiaľ dostatočne nepokročili ani diskusie o **mechanizme revidovania síl**: postup blokuje Francúzsko, ktoré má záujem na autonómnosti síl EÚ, zatiaľ čo viaceré krajiny požadujú v záujme neduplikovania kapacít s NATO aspoň základnú dohodu s Alianciou.

V otázke **automatického prístupu EÚ k vojenským a plánovacím kapacitám NATO** nastal pokrok, nakoľko po viacerých rokovaniach a konzultáciách s EÚ Turecko pristúpilo začiatkom decembra 2001 na dohodu obsiahnutú v tzv. Ankarskom dokumente. S dohodou sa v súčasnosti detailne oboznamujú členské štáty EÚ, na pôde únie bola po prvý raz predmetom diskusie 10.12.2001 na zasadnutí Rady pre všeobecné záležitosti EÚ. Definitívne rozhodnutie sa však nepriniesol ani summit v Laeken (nesúhlas Grécka).

***Pozn.:** Na margo samotnej dohody kolujú rôzne faktické i hodnotiace informácie, podľa informácií z inštitúcií EÚ je však záležitosť v plnej fáze riešenia a informácie, ktoré sa objavili v tlači, sú predčasné. Podľa zdroja z Politickej*

jednotky GS Rady **nie je v dohode detailne upravené usporiadanie pre garantovaný prístup ku kapacitám NATO**, avšak ak sa dohoda uzavrie a TR s ňou bude spokojná, v praxi by únia mohla mať cestu otvorenú (na automatickom základe) k celému rozsahu Berlín plus (plánovacím kapacitám NATO, predidentifikovaným kapacitám pre EÚ, identifikovaniu veliteľských možností prístupných EÚ). Turecko sa vzdalo požiadavky na právo byť súčasťou rozhodovacieho procesu vo všetkých vojenských operáciách SEBOP, vrátane tých, ktoré budú používať fyzické či plánovacie kapacity NATO. TR bude konzultovaná pri každej operácii, ktorá bude využívať kapacity NATO, spomínané konzultácie sa majú realizovať ako posilnené konzultácie v rámci 15+6 (hlavne na úrovni Politického a bezpečnostného výboru, Vojenského výboru). Podľa informácií z EÚ neboli prislúbené bilaterálne konzultácie, t.j. nevytvorilo sa žiadne nové oficiálne fórum. V rámci spoločnej ministerskej schôdzky EÚ/NATO 6.12.2001 v Bruseli **grécka delegácia naznačila, že dohoda ešte potrebuje byť finalizovaná** (väčšina delegácií však vyzdvihla tureckú snahu o dosiahnutie dohody)

Ani Rade pre všeobecné záležitosti 10.12.2001 sa nepodarilo uzavrieť **otázku prístupu EÚ ku kapacitám NATO**. Grécko prezentovalo svoju pozíciu k dohode. Jej cieľom je určitou formou sa uistiť, že účasť kandidátskej krajiny (Cypru) v SZBP/ESDP nebude blokovaná krajinou NATO (Tureckom). Krajiny EÚ chápu, že pre Grécko ide o citlivú vec.

Systém **financovania operácií krízového manažmentu EÚ** zatiaľ nebol definitívne stanovený z dôvodu rozdielnych názorov členských krajín (väčšina krajín sa prikláňa k systému financovania, aký platí v NATO). Riešenie si bude vyžadovať väčšie a efektívnejšie výdavky na obranu a bezpečnosť členských krajín EÚ.

Pokiaľ ide o **zapojenie partnerov do SEBOP** je súčasný stav značne paradoxný, nakoľko EÚ ich vyzvala, aby revidovali svoje deklarované príspevky, pričom im však neoznámila svoje nedostatky (o. i. z obavy, že by niektorí partneri mohli únii potrebné kapacity ponúknuť a následne si nárokovať na hlbšie zapojenie do rozhodovacích procesov). Tento postup EÚ je predmetom kritiky zo strany viacerých partnerov.

2. 2. 3. Civilná dimenzia SEBOP

Hlavnou prioritou EÚ v civilnej dimenzii SEBOP je **budovanie polície pre medzinárodné operácie** (kapacitný cieľ pre r. 2003). Policajné kapacity budované na úrovni EÚ by mali byť schopné samostatných operácií, ale mali by byť rozmiestniteľné i ako súčasť operácií OSN a OBSE. Ich mandát by mal zahŕňať ši-

rokové spektrum operácií (podpora, monitorovanie, výcvik). Summit v Göteborgu prijal **Policajný akčný plán** s rozpracovanými cieľmi v oblasti civilného krízového manažmentu a **všeobecné princípy a modality mechanizmu spolupráce EÚ s tretími krajinami pre policajné operácie**.

Konferencia o policajných silách (19. 11. 2001) sa zaoberala riešením spôsobu účasti krajín v operáciách EÚ, do ktorých budú zapojené i policajné sily. Pozornosť sa sústredila predovšetkým na otázky velenia a riadenia policajných operácií, dohľad nad nimi a prípravu policajtov. Príspevky všetkých členských štátov predstavujú spolu 5000 policajtov, pričom 1400 je možné rýchle nasadiť do 30 dní (pôvodné záväzky zo summitu vo Feira z roku 2000 rátali s 1000 policajtmi do 30 dní). Z kvalitatívneho hľadiska je záujem o všetky špecializácie polície, ktorá by mala byť posilniť alebo nahradiť miestne policajné sily na miestnej úrovni.

Obdobná Konferencia vo formáte 15+15, ktorá sa uskutočnila následne 20.11.2001 poskytla priestor pre partnerské krajiny pripojiť sa k európskym policajným silám a posúdila modality ich účasti na policajných operáciách pod vedením EÚ. Väčšina partnerských krajín vyjadrila konkrétne záväzky, týkajúce sa počtu policajtov, ktoré poskytne do roku 2003 (Slovensko 80, Nórsko 80, Cyprus 30, ČR 100, Lotyšsko 20, MR 107, **SR 50**, Litva 20, Rumunsko 75, Bulharsko 200). **Celkove sa partneri zaviazali poskytnúť spolu 762 policajtov, z toho 205 v rámci rýchleho nasadenia do 30 dní.**

2. 2. 4. Priority španielskeho predsedníctva:

- pokračovať v budovaní európskych vojenských kapacít a odstraňovaní nedostatkov s cieľom finalizovať Headline Goal, hlavne prostredníctvom implementácie Európskeho kapacitného akčného plánu, zefektívnenie mechanizmov velenia a kontroly národných a multinárodných veliteľstiev a pokroku v rozvíjaní procedúr a konceptov požadovaných pre rozmiestnenie prvkov rýchlej reakcie
- zvýšiť spoluprácu v oblasti zbrojenia tak, ako to členské štáty považujú za vhodné
- pokračovať v definovaní detailov mechanizmu rozvoja vojenských kapacít zo summitu v Nice
- pokračovať v diskusiách s NATO s cieľom čo najskôr stanoviť usporiadanie pre implementáciu záverov Nice a posilniť spoluprácu EÚ-NATO v oblasti krízového manažmentu
- prijať ďalšie opatrenia na zdokonaľovanie, testovanie a validáciu mecha-

- nizmov krízového manažmentu, vrátane štruktúr a procedúr; realizovať cvičenie CME02
- pokračovať v implementácii Policajného akčného plánu
 - pokročiť v dosahovaní cieľov vo vzťahu k právnemu štátu, civilnej správe a civilnej ochrane v oblasti civilného krízového manažmentu
 - vypracovať praktické modality civilno-vojenskej koordinácie
 - pokračovať s cieľom finalizovať finančné pravidlá týkajúce sa implementácie operácií krízového manažmentu
 - pokračovať v posudzovaní návrhu belgického predsedníctva ustanoviť formálne schôdzky ministrov obrany EÚ
 - vypracovať správu o implementácii Európskeho programu pre prevenciu násilných konfliktov
 - plne implementovať dohodnutý mechanizmus pre konzultácie a účasť európskych krajín NATO-nečlenov EÚ a ostatných kandidátskych krajín EÚ
 - plne implementovať dohodnutý mechanizmus pre konzultácie a účasť iných potencionálnych partnerov
 - pokračovať v rozvíjaní spolupráce s OSN, OBSE a ďalšími príslušnými organizáciami

2. 3. Aktuálny stav príprav príspevku SR a hodnotenie jej zapojenia do SEBOP Európskou úniou

V súčasnosti prebieha dialóg medzi SR a EÚ s cieľom **harmonizovať národný príspevok SR s príspevkami ostatných krajín do vojenských kapacít SEBOP**. Zároveň príslušné rezorty pokračujú v plnení úloh súvisiacich so záväzkom SR plnohodnotne poskytnúť deklarovaný príspevok do SEBOP do roku 2003. Na základe novely zákona o Policajnom zbore boli vytvorené legislatívne predpoklady pre zriadenie policajnej jednotky (o sile 50 policajtov) plánovanej na vyčlenenie do prostriedkov SEBOP.

Európska komisia vo svojej pravidelnej hodnotiacej správe za rok 2001 konštatovala, že SR preukázala „živý záujem o vývoj SEBOP ako súčasť SZBP a aktívne sa zúčastňovala kontaktov s EÚ a vo formáte EÚ+15“. Rovnako vyzdvihla aktívnu úlohu, ktorú zohrala SR v rámci prvej Konferencie o vyčlenení kapacít a ocenila jej pripravenosť poskytnúť špeciálne jednotky pre budúce operácie v rámci SEBOP.

Pre zachovanie transatlantických vzťahov je potrebné odmietnuť Spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku EÚ

Jaroslav Daniška

Vo svojom príspevku by som chcel poukázať na nebezpečné dôsledky, ktoré – aj keď nemusia byť obsiahnuté v texte zmlúv – Spoločná bezpečnostná a obranná politika predstavuje, tak pre bezpečnosť v Európe, ako aj záujmy Slovenskej republiky. Osobne totiž vidím medzi bezpečnostnými štruktúrami EÚ a NATO zásadný rozpor, ktorý ohrozuje nielen NATO, ale aj bezpečnosť na európskom kontinente ako takú.

V nasledujúcom texte by som sa preto chcel vyjadriť jednak ku trom veciam:

- I.) k vzniku Spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (SEBOP),
- II.) k potrebe angažovanosti USA v Európe a významu americko-európskej spolupráce a konečne
- III.) k rozporu medzi budovaním SEBOP a podporovaním NATO a dôsledkom, ktoré z toho pre Európu a Slovensko vyplývajú

V svojej úvodnej poznámke by som rád spomenul, že v členstve krajiny v EÚ a NATO existujú rozdiely a v poslednej dobe až rozpory. Chcem tým povedať dve veci: jednak to, že neexistuje žiaden dôvod, prečo by sa mali členské štáty NATO nevyhnutne kryť s členmi EÚ, a po druhé to, že je rozdiel v integrácii krajiny do EÚ, a do NATO. Postupná integrácia a harmonizácia politik jednotlivých štátov v EÚ totiž oslabuje postavenie národných štátov a posilňuje (v prípade SEBOP napriek „medi-vládne-mu“ charakteru zmlúv) spoločné inštitúcie a orgány EÚ. Zatiaľ čo integrácia SR do NATO znamená zachovanie všetkých atribútov a rozhodovacích právomocí štátu, pokračujúca integrácia v EÚ tieto mechanizmy oslabuje a postupne odbúrava. V prípade SEBOP to znamená jednak vytvorenie stálych politických a vojenských orgánov EÚ pre SEBOP, Vysokého predstaviteľa EÚ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, ktorým je momentálne Javier Solana a v neposlednom rade aj faktické vytvorenie Európskej armády. Konkrétne to dokladajú nedávne udalosti, ktoré uvediem neskôr.

I.

Nemenej dôležité ako cieľ a podoba SEBOP, je aj vznik tohto piliera EÚ. Obnovenie konceptu spoločnej európskej zahraničnej a bezpečnostnej politi-

ky úzko súvisí s nástupom ľavice k moci v západnej Európe. SEBOP je fakticky výsledkom summitu v Saint-Malo (1998) medzi britským ľavicovým premiérom Blairom a francúzskym prezidentom Chiracom⁵, ktorý nadviazal na socialistického prezidenta Mitteranda⁶. Dohodu rozhodujúcich vojenských mocností Európy následne podporilo Nemecko, ako aj USA, keď na washingtonskom summite NATO v roku 1999 ľavicová vláda Billa Clintona podporila budovanie spoločnej obrannej identity v Európe. Počnúc nadchádzajúcim helsinským summitom EÚ došlo už iba k riešeniu technických a personálnych otázok spojených so SEBOP. Dôležité však je, že napriek zhode ľavicových vlád na konci 90. rokov minulého storočia existovala súčasne vo viacerých krajinách pomerne silná opozícia v radoch pravicových strán. Najdôslednejším kritikom bola britská Konzervatívna strana, v čom pokračuje aj jej súčasný predseda Ian Duncan Smith a Republikánska strana v Spojených štátoch, ktorej člen a súčasne minister obrany Clintonovej vlády William Cohen pred odchodom z funkcie európsky plán ostro napadol⁷. Tento prístup zastáva aj nová vláda Georgea Busha, čoho príkladom bola napr. hneď prvá cesta ministra obrany Donalda Rumsfelda v Európe, ako aj vyhlásenia viceprezidenta Dicka Cheneyho. Svojich kritikov má európsky projekt SEBOP aj napr. v radoch českej ODS, najmä v osobe Václava Klause⁸ a Petra Nečasa. Suma sumárum to znamená, že projekt SEBOP nie je výsledkom širokého konsenzu ani spojencov v NATO, ani členských či kandidátskych krajín EÚ. Ako taký je preto tento proces možné zmeniť.

II.

Po druhé by som rád poukázal na historický význam americkej prítomnosti v Európe. USA v 20. storočí trikrát pomohli zachovať slobodu v Európe, trikrát stáli na strane víťazov, pričom ani jednu vojnu nezačali alebo nepodnecovali. Obidve svetové vojny, ako aj studenú vojnu však ukončila práve ich angažovanosť. Podobne tomu bolo s regionálnymi konfliktmi po porážke komunizmu v Európe, keď až americká diplomatická či vojenská intervencia ukončila boje na Balkáne. Skúsenosť Európy s americkými zásahmi v 20. storočí je oproti ce-

⁵ Uvedomujem si, že Jacques Chirac je vo všeobecnosti považovaný za pravicového politika, lenže domnievam sa, že v danom prípade to nevystihuje skutočný stav. Pretože v tom prípade by sme napr. aj Vladimíra Žirinovského mali považovať za liberála, keďže sa jeho strana tak nazýva. Politika Jacquesa Chiraca má všetky črty ľavicovosti, od miery etatizmu počnúc, nedôslednou obhajobou tradičných hodnôt končiac, preto ho považujem za ľavicového politika a prezidenta.

⁶ Francois Mitterand už roku 1992 s poukázaním na vývoj v Juhoslávii upozorňoval, že diplomacia nestačí a potrebná je vojenská kapacita zjednotenej Európy.

⁷ Bližšie viď napr.: Hill, L., Cohen Issues Warning Over EU „Rapid Reaction Force“ Defence Plan, *Jane's Defense*, 12 December 2000

⁸ V. Klaus osobne o SEBOP hovorí ako o klyne v transatlantickej spolupráci

lým dejinám Európy neopakovateľná najmä v tom, že USA ani raz neprejavili po porážke nepriateľa v Európe náznak územných či iných nárokov. Naopak, na príklade Marshallovho plánu po Druhej svetovej vojne, ako aj pri rozšírení NATO o Českú republiku, Maďarsko a Poľsko po studenej vojne, americké vlády demonštrovali zainteresovanosť na prosperite a bezpečnosti Európy aj za cenu mimoriadnych a zvýšených výdavkov USA.

Ďalším významným a dôležitým rysom zainteresovanosti USA v Európe je, že fakticky zamedzujú vzniku dominantnej mocnosti v Európe, čo bolo v doterajších dejinách vždy príčinou konfliktov. Americká účasť nielenže vyvažuje vzťahy Nemecka, Francúzska a Británie, ale chráni aj záujmy stredných a malých štátov, či už sa jedná o Poľsko alebo Slovensko.

Tretím významným pôsobením USA v Európe je zdôrazňovanie významu Ukrajiny a Turecka (de facto aj Izraelu) pre bezpečnosť v Európe. Je príznačné, že k spomínaným krajinám sa štáty EÚ správajú inak: Ukrajina napr. pre Brusel v lepšom prípade splýva s Ruskom, v horšom padá priamo za obeť dobrých vzťahov s Ruskom.

Napokon samostatnou kapitolou je vzťah k Rusku, ktorý napr. na rozdiel od Nemecka⁹ zdôrazňuje aj rolu Poľska a strednej Európy.

Na základe týchto skutočností, je v záujme Európy, menovite menších krajín, podpora úzkej spolupráce medzi USA a európskymi štátmi, pričom niet lepšieho príkladu na spoluprácu ako NATO. Zamedzovanie vzniku dominantnej mocnosti v Európe nabralo nový význam práve po zrýchlení európskej integrácie a vytváraní európskeho superštátu s hlavným mestom v Bruseli. Príliš integrovaná Európa predstavuje bezpečnostné riziko sama o sebe a pre vlastných obyvateľov. Jedným z prejavov tohto rizika je napr. rastúca podpora radikálnych hnutí rôznych Haiderov a Le Pennov v reakcii na vysoký stupeň integrácie. Iným, nemenej neblahým prvkom bruselskej politiky je vytváranie členstva druhej triedy pre východoeurópske štáty po rozšírení¹⁰, pričom v tomto prípade neexistuje iná krajina ako USA, ktorá by sa rovnocenného postavenia bývalých komunistických štátov zastala.

Suma sumárum význam zainteresovanosti USA na európskom kontinente presahuje vojensko-bezpečnostnú oblasť, a najmä z pohľadu malých krajín ako Slovensko, je možno záujem na prítomnosti USA v Európe označiť za dôležitý.

III.

Poslednú oblasť, ku ktorej by som sa chcel vyjadriť súvisí s rozpormi medzi

⁹ *Príkladom môže byť spor o trasu novej vetvy plynovodu, alebo škandalózne odhalenie informačného kábla, ktorý spájal Moskvu s Berlínom bez vedomia Varšavy cez územie Poľska*

¹⁰ *Napr. v oblasti voľného pohybu osôb či nerovnakých dotácií pre poľnohospodárstvo*

NATO a SEBOP. Za východisko pre pomenovanie konkrétnych oblastí by som použil článok bývalej ministerky zahraničných vecí USA Madelaine Albrightovej publikovaný v denníku Financial Times¹¹.

Madelaine Albrightová pomenovala tri možné problémy súvisiace s budovaním autonómnych európskych bezpečnostných štruktúr, ktoré nazvala „nebezpečenstvá.“ Prvým nebezpečenstvom podľa nej môže byť oslabenie transatlantických väzieb na strategickej úrovni, druhým zdvojenie štruktúr na operačnej úrovni a tretím diskriminácia európskych členov NATO a nečlenov EÚ na politickej úrovni. Domnievam sa, že všetky tri „nebezpečenstvá“ sa prejaviť ako reálne a existujúce riziká, ktoré napriek úspechu v budovaní a konštituovaní nových inštitúcií predstavujú oslabenie bezpečnosti európskych krajín.

Po prvé, oslabenie transatlantických väzieb je realitou. Američania postupovali vo vojne proti Afganistanu samostatne, pričom námietky voči ich postupu pochádzali okrem Blízkeho východu, hlavne z Francúzska. Prípadný útok či odstránenie Husajnovho režimu v Iraku narazili ešte na silnejšiu reakciu, a to nielen vo Francúzsku, ale tiež v Nemecku. Preto jednou z reálnych hrozieb súvisiacich s oslabením transatlantických väzieb je nielen politika krajín EÚ k barbarským štátom, ale najmä možnosť, že to budú sami Američania, kto sa bude postupne spoliehať skôr na vlastné schopnosti ako na spojeneckú alianciu. V konečnom dôsledku to môže potencionálne znamenať, že prvou krajinou, ktorá fakticky opustí NATO nebudú štáty EÚ, ale USA, čo by malo nepriaznivé následky na oboch stranách, v prípade Európy priamo fatálne.

Po druhé, zdvojenie štruktúr a oslabenie operačných štruktúr NATO, je tiež už v dnešnej dobe realitou. V zásade ide o dve súvisiace veci: prvou je pokles financovania armády vo väčšine krajín EÚ a druhou pripravenosť poskytnúť vojenské jednotky na akcie NATO a prípade SEBOP súčasne. Česká republika napr. už neoficiálne oznámila, že nemá a v dohľadnej dobe ani nebude mať kapacity na to, aby mala dostatok vojakov pripravených na súčasné akcie. V podobnej situácii bude zrejme aj Slovensko a všetky malé štáty. Ešte horšia je však situácia s financovaním armád vo veľkých štátoch EÚ (okrem Francúzska a Británie), kde podiel výdavkov na bezpečnosť neustále klesá, čím sa zväčšuje rozdiel a prehľbuje zaostávanie medzi USA a štátmi EÚ. V praxi to znamená, že pokles financií vynakladaných na bezpečnosť v Európe znamená pokles kapacít európskych štátov NATO. Ďalej súčasne s budovaním nových inštitúcií (Politicko-bezpečnostný výbor, Vojenský výbor, Vojenský štáb) SEBOP a so zdôrazňovaním nevojenskej dimenzie zvládania kríz a prevencie konfliktov, to znamená priame oslabenie záväzkov voči NATO a plytvanie prostriedkov na alternatívne štruktúry. V konečnom dôsledku ide o oslabenie operačnej úrovne NATO.

¹¹ Podľa Kohl, R., *Společná bezpečnostní a obranná politika, Mezinárodní politika*, 3/2000, s.5

Po tretie, diskreditácia členov NATO a nečlenov EÚ, a teda problém na politickej úrovni je tiež realitou. Uvediem dva príklady za všetko. Prvým je ostrakizácia Turecka, ako pre bezpečnosť v Európe kľúčovej krajiny. A druhým napr. odmietnutie kanadského vojenskej kontingentu Britániou a EÚ pri obnove Afganistanu . Jedinými ne-európskymi vojakmi podieľajúcimi sa na obnove Afganistanu sa tak stali 30 vojaci z Nového Zélandu, čo prirodzene vyvolalo prekvapivé a negatívne reakcie na strane Kanady a USA.

Suma sumárum, ide teda v prípade SEBOP o alternatívny politicko-vojenský projekt k NATO, ktorý však vzhľadom na nedostatočné financovanie môže znamenať ohrozenie bezpečnosti v krajinách EÚ.

Domnievam sa preto, že je v záujme Slovenska, aby podobné projekty dnes aj v budúcnosti naša vláda odmietala a vzhľadom na naše dejiny a skúsenosti podporovala angažovanosť USA v Európe a spoločnú atlantickú bezpečnostnú alianciu NATO, ktorá je toho vyjadrením. Navyše tento cieľ súvisí aj s európskou integráciou ako takou. Jej želaný vývoj z pohľadu SR určite nepredpokladá vznik európskeho superštátu, ani federácie. Domnievam sa navyše, že práve krajina, ktorá sa usiluje vstúpiť do NATO, môže najlepšie upozorniť na pôvodný význam NATO, ktorý pretrváva a kvôli ktorému tam fakticky Slovensko vstupuje. Pretože tak v prípade Slovenska ako aj celej a zvlášť strednej Európy platí, že sme nemali dodnes lepšieho spojenca ako Spojené štáty americké.

Ján Čarnogurský je bývalým predsedom vlády SR, bývalým predsedom KDH a súčasným ministrom spravodlivosti vlády SR

František Šebej je bývalým predsedom Zahraničného výboru Federálneho zhromaždenia ČSFR, v súčasnosti je predsedom Výboru pre európsku integráciu NR SR a podpredsedom Občianskej konzervatívnej strany

Veronika Lombardini je bývalou zamestnankyňou prezidentskej kancelárie SR, v súčasnosti je riaditeľkou Odboru politických vzťahov s EÚ Ministerstva zahraničných vecí SR

Jaroslav Daniška je poslaneckým asistentom a spolupracovníkom Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika